

- dence pracujících; existuje nebezpečí rozvíjení nových struktur informací, včetně jejich automatizace, izolované a zdvojeně vedle dosavadních;
- uvažovat o potřebě a možnostech rozšířit statistické sledování práce o dimenzi nabídka-poptávka;
 - upřesňovat metody vyjadřování a výpočtu produktivity práce, podniková a společenská produktivita práce nejsou zdaleka komplementární, ve společenské produktivitě práce hraje významnou roli realizovatelnost produkce a její uživatelská kvalita;
 - v teorii i praxi se zabývat otázkou vazeb mezi současnými řídicími strukturami v podnicích a brigádními formami práce a odměňování; zabývat se realizací mzdových soustav, zvláště pohyblivých složek;
 - rozvíjet základní i aplikovaný výzkum sociologie a psychologie práce v ČSAV, resortních výzkumných ústavech, na vysokých školách a ve spojení s podnikovou sférou, věnovat pozornost vztahu práce a zaměstnání;
 - v prognózách ohodnotit vývoj potřeby kvalifikovaných pracovníků v národním hospodářství ve vazbě na: a) perspektivní směry vědeckotechnického rozvoje, b) strukturální změny výrobní základny, c) úkoly komplexního programu vědeckotechnického pokroku a spolupráce zemí RVHP; v prognózách využívat cílové představy komunistické práce;
 - pokračovat v úsilí o koncentraci programátorských kapacit pro zpracování typových aplikačních programů sociálního plánování a řízení práce jako součásti ASŘ; uvažovat o institucionálním zabezpečení profesionální činnosti v oblasti tvorby programového díla, jeho rozšiřování a údržby;
 - při rozvíjení AIS, ASŘ i perspektivních expertních systémů neustále zvyšovat pozornost k uživatelům a uživatelským charakteristikám těchto systémů, nedopustit samoučelný vývoj automatizace a expertních systémů.

Účastníci konference se shodli v názoru na účelnost systematického sledování problému automatizace ve spojení s plánovitým řízením sociálních procesů a každoroční výměny poznatků o dílčích problémech mezi řešiteli úkolu státního plánu základního výzkumu, pracovníky resortních výzkumných ústavů i praxe plánovitého řízení sociálních procesů a výstavby ASŘ a AIS. Doporučuje se uvažovat o návratu k některým z významných témat, jakým je třeba práce apod. Příští konferenci by bylo účelné věnovat otázkám plánovitého řízení sociálních procesů v socialistické organizaci.

Vladimír Pernica

Soutěž mladých pracovníků Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV o nejlepší vědeckou práci v roce 1986

Stalo se již tradicí, že několik podzimních dnů je v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV věnováno prezentaci výsledků vědecko-výzkumné práce jeho mladých pracovníků do věku 35 let, a to v rámci soutěže o nejlepší vědeckou práci.

V soutěžním ročníku 1986 se představilo celkově deset prací, přičemž z filozofického odboru a odboru VTR bylo přihlášeno pět prací, pět prací bylo z odboru sociologie.

Odborná komise pracovala pod vedením M. Hulákové, zástupce ředitele ÚFS ČSAV. Objektivně posoudila všechny zúčastněné práce podle již obvyklých kritérií, jimiž jsou: aktuálnost zvoleného tématu, vazba na jednotlivé úkoly Státního plánu základního výzkumu, celková metodologická úroveň a ideově vyznění práce, úroveň její prezentace a obhajoba samotným autorem. Závěr odborné komise v soutěžním ročníku 1986 je následující: Jako nejvýznamnější byl hodnocen příspěvek M. Boguszaka – návrh na udělení společné plakety ÚV SSM a ČSAV; na druhém a třetím místě se umístily práce O. Baranové a Z. Parusníkové a dále byly oceněny práce P. Čecha a J. Svítka.

Nejprve k sociologickým studiím: Práci M. Boguszaka, *Tři příspěvky k prognózování třídní a sociální struktury*, tvoří, jak ostatně z titulu vyplývá, tři příspěvky. V prvním z nich je předložen jeden z možných přístupů k prognózování třídní a sociální struktury. Tento přístup je založen na matematických modelech a vychází z poznání plynoucího z rozboru zákonitostí dosavadního vývoje zkoumaných sociálních procesů. Model, který M. Boguszak sestavil pro analýzu minulého vývoje některých sociálních procesů a pro určení možných cest dalšího vývoje třídní a sociální struktury, umožňuje přesněji stanovit míru vnitřní a vnější determinace zkoumaného pro-

cesu. Přitom jako vnitřní determinaci autor chápe ty vývojové mechanismy — reprodukční zákonitosti, které jsou s nositeli procesu bezprostředně spjaty, jako vnější determinaci pak působení jiných sociálních a ekonomických procesů či jevů, které jsou s dalším procesem tak či onak spojeny.

Ve svém druhém příspěvku se M. Boguszak pokouší objasnit vlastní model vývoje vzdělanostní struktury ČSSR a utřídit vnější determinanty procesu tohoto vývoje, a to jako proměnné a konstanty.

Třetí příspěvek prezentuje poznatky, k nimž autor dospěl při aplikaci modelu vývoje vzdělanostní struktury ČSSR na období let 1960 až 2010. Je zde podáván obraz možného vývoje vzdělanostní struktury žijícího a ekonomicky aktivního obyvatelstva. Zevrubně je pojednána dynamika vývoje vzdělanostní struktury v celém sledovaném období, včetně příčin, které vedou k jejímu snižování na úrovni úplného středního a vysokoškolského vzdělání. V této souvislosti poukazuje autor na velký moment setrvačnosti vývoje vzdělanostní struktury Československa a nachází faktory, které jej ovlivňují.

Práce P. Čecha, *Rozšíření metod longitudinální analýzy pro potřeby sociologického výzkumu*, je metodologického charakteru a jejím cílem je rozšíření škály dosavadních metod analýzy tak, aby bylo možné zpracovávat běžně dostupná data o základních populačních procesech na kvalitativně vyšší úrovni, než tomu bylo dosud. Přínosem práce je autorova snaha docílit podrobnější výzkumný záběr za pomoci nových variant výzkumných metod a technik. P. Čech poukazuje i na možnosti použití tohoto přístupu při zpracovávání jiných typů dat, které mají obdobné charakteristiky jako data o populačních procesech.

Studie si zaslouží pozornost zejména sociologů zaměřených na metodologii, poněvadž představuje pokus o rozšíření řady dosud používaných analytických přístupů v sociologickém výzkumu.

Třetí prací, která reflektuje vzrůstající tendence k interdisciplinaritě v sociologickém zkoumání společenských jevů a zákonitostí, je příspěvek L. Gatnara, *Základní pojmy z teorie pravděpodobnosti a problematika znaku ve statistice*. Představuje snahu autora o vytvoření praktické pomůcky pro využívání statistiky v sociologickém výzkumu a je určena sociologům, kteří mají zájem o rozšíření základních znalostí z oblasti teorie pravděpodobnosti a k problematice znaku ve statistice. V první části autor přehlednou formou vyjmenovává pojmy teorie pravděpodobnosti (náhodný pokus, náhodný jev, vznik náhodných jevů...) a pojem pravděpodobnost porovnává s „klasickou definicí“.

Ve druhé části práce se L. Gatnar zaměřuje na úlohu znaku ve statistice, dále diskutuje rozměr statistické úlohy a v závěru se věnuje problémům klasifikace znaků a rozdílům ve zpracovávání jednotlivých typů znaků. Přínosné jsou i příklady škál měření a klasifikace znaků podle škál obvyklých v sociologii.

Z. Miková nazvala svou studii *Teoretické a metodologické otázky zkoumání ekonomického vědomí*. Na základě přehledu existujících názorů a pojetí ekonomického vědomí v ní rozebírá vztahy lidí v procesech výroby, rozdělování, směny a spotřeby. Zaměřuje se také na ideovou stránku ekonomického života společnosti, která odráží vlastnické poměry a povahu spojené pracovní síly s výrobními prostředky. Dále analyzuje kategorii ekonomického vědomí jako zvláštní druh společenského vědomí, vymezeného obsahem, předmětem a sociálními funkcemi, které plní ve struktuře společenského vědomí. Nevyhýbá se ani shrnutí hlavních principů zkoumání společenského vědomí, vymezení pojmu běžné a teoretické vědomí atd. V závěru textu obrací autorka pozornost k některým metodologickým otázkám sociologické analýzy ekonomického vědomí.

V dalším soutěžním textu nazvaném *Punk*, navazuje J. Svítek bezprostředně na svoji práci ze soutěžního ročníku 1985. (Od protestního hnutí k nezávažnému hedonismu a horizontálnímu společenství.) Autor vychází z předpokladu, že punk, stejně jako další jevy společensko-politické reality západních zemí, nelze ponechat stranou pozornosti marxisticko-leninské sociologie. Na bohatém faktografickém materiálu dokumentuje oprávněnost volby punku jako ústředního tématu práce. Je možné jej chápat jako nejvýznamnější hnutí některých skupin západní mládeže od konce šedesátých let, které reaguje na většinu společenských rozporů současné buržoazní společnosti a snaží se na ně poukázat. Jde o široké, bohatě strukturované sociální hnutí, které v různých zemích a obdobích nabývá různých forem i obsahů. Práce analyzuje dosavadní tři etapy vývoje punku a pokouší se o syntézu poznatků a závěrů, jež z analýzy vyplývají. Je sledován vývoj hnutí od jeho vzniku až po jeho dnešní podobu a formu, krátce je rovněž dotčena otázka vztahu punku a ideologie a jeho zhodnocení jako sociálního jevu.

Zbývajících pět soutěžních prací předložili autoři z odborů vědeckotechnické revo-

luce a filozofie. Uvedeme pouze ilustrativně stručnou charakteristiku obsahů jednotlivých prací.(1)

O. Baranová ve studii *Projekt třetí cesty – Ke kritice vyústění filozofie N. Abbagnana na počátku osmdesátých let*, pojednává a kriticky vykládá vyústění filozofie N. Abbagnana v kontextu italského nemarxistického myšlení konce sedmdesátých a začátku osmdesátých let. Na základě kritického rozboru Abbagnanova filozofického systému (rozbor hlavního díla Abbagnana – Člověk projekt dva tisíce – z roku 1980) ukazuje, že svým způsobem ojedinelý pokus o obnovu existenciální filozofie představuje u tohoto filozofa kontinuitu jeho předchozího vývoje.

Z. Litavský – *Marxisticko-leninské pojetí dvou tendencí v národnostní otázce* – rozebírá problematiku národnostních vztahů. Ukazuje na základní způsoby pojetí dvou tendencí v národnostní otázce. Tyto momenty sleduje v časové posloupnosti – od pojetí v dílech klasiků marxismu-leninismu až k nejnovějším pojetím a studiím, které jsou dokladem neutichající diskuse nad danou problematikou.

Z. Parusniková – *Příspěvek k teorii poznání; gnozeologická skepse D. Huma* – se zabývá jedním z ústředních témat filozofie, problémem poznání. Autorka zaměřuje svoji pozornost na některé aspekty řešení daného problému ve filozofii anglického empirismu a za příklad si volí D. Huma. V této souvislosti rozebírá klíčový pojem Humovy praktické filozofie – koncepci přirozeného instinktu. Práci uzavírá zhodnocením rozdílů v pojetí „praktické filozofie“ u Hegela a Marxe na jedné straně a pojetí praxe u Huma na straně druhé.

M. Vaňa – *Čas z hlediska pohybu, vymezení některých filozofických předpokladů lidského zvládnutí pohybu času* – se dotýká problematiky času, zejména ve vztahu k otázce urychlování sociálně ekonomického rozvoje socialistické společnosti, z níž vyplývá vysoká aktuálnost důkladného řešení filozofických problémů vztahu času a pohybu. Autorovi nejde o zvládnutí problematiky času a jeho pohybu v celé šíři, ale o nastínění možného nového přístupu ke zkoumání tohoto problému.

P. Arcimovič – *K některým otázkám rozporů zboží výroby za socialismu* – shrnuje diskusi k otázkám existence zboží výroby za socialismu. Mimo jiné se zabývá vývojovými fázemi bezprostředního zespolečenštění, problematikou bezprostředně společenské práce a podrobně se věnuje otázkám plánovací činnosti a její podstaty za socialismu.

Celkově lze konstatovat, že průběh obou soutěžních dnů byl charakteristický věcnou a pracovní atmosférou. O kvalitě jednotlivých příspěvků svědčila i bohatá diskuse. Je možné říci, že se podařilo udržet zájem mladých pracovníků ústavu o soutěž a že předložené práce představují reprezentativní záběr zkoumání a práce v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV. Opět se potvrdilo, že soutěž je stimulujícím faktorem vědeckovýzkumné aktivity mladých pracovníků a přispívá tak k utváření dobrého pracovního klimatu. Řada prací svými přístupy a pohledy na zvolenou problematiku přispěla k filozofickému či sociologickému výkladu jevů, jimiž se obě vědecké disciplíny zabývají. I nadále ovšem stojí před mladými pracovníky, jejich svazáckou organizací a vedením ústavu, úkol prohlubovat aktuální zaměření, vědeckost, originalnost přístupů v badatelské činnosti mladých pracovníků a zvyšovat jejich zainteresovanost na prezentaci výsledků této činnosti také formou soutěže o nejlepší vědeckou práci.

Jiří Svitek

Sdělení redakce:

Na základě upozornění s. B. Sabršulové, CSc. opravujeme chybu, k níž došlo v článku K. Rychtaříka „Otevírat a řešit rozpory sociálního světa lidí“ na s. 237 č. 3/1987.

Text poznámky 2) „Údaje citovány podle Závěrečné zprávy ÚVVM při FSÚ z výzkumu Názory mládeže na zaměření volného času a podmiňky pro jeho trávení. Vedoucí výzkumného týmu F. Szabó a J. Šubrt. Praha, srpen 1986“ je nutno v první větě opravit následovně: ...podle Závěrečné zprávy ÚVVM při FSÚ a ÚVVM při SSÚ

Druhá věta má znít takto: „Odpovědnými řešiteli byli F. Szabó z ÚVVM při SSÚ v Bratislavě a J. Šubrt z ÚVVM při FSÚ v Praze.“

(1) Podrobnější informace o nesociologicky zaměřených pracích bude uveřejněna ve Filozofickém časopise.